

Utrikesutskottets betänkande

1980/81: 23

om utbildning för uppdrag i u-land m. m. (prop. 1980/81: 117)

Propositionen

I proposition 1980/81: 117 om utbildning för uppdrag i u-land m. m. har regeringen föreslagit att riksdagen

dels antar de till propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),
2. lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst.
3. lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520).
4. lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd.

dels

5. godkänner de riktlinjer för den framtida u-landsutbildningen som förordats i propositionen.

6. godkänner den i propositionen förordade omorganisationen av biståndsutbildningsnämnden till *nämnden för u-landsutbildning*.

7. bemyndigar regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder som i övrigt behövs för att omorganisationen av u-landsutbildningen skall kunna genomföras.

Lagförslagen har återgivits i bil. 1 till detta betänkande.

Över propositionen har försvarsutskottet avgivit yttrande (bil. 2).

Syftet med den ettåriga bistånds- och katastrofutbildning som sedan 1972 bedrivs vid biståndsutbildningsnämndens (BUN) skola på Sandö i Kramfors kommun är att skapa en bas för rekrytering av personal för bistånds- och katastrofarbete i u-länder. Utbildningen har efter hand alltmåra fått karaktär av allmän u-landsutbildning i rekryteringsfrämjande syfte. Detta har blivit fallet inte minst efter tillkomsten av arméstabens beredskapsstyrka för FN-tjänst.

U-landsutbildningsutredningen föreslår att bistånds- och katastrofutbildningen vid Sandöskolan helt läggs ned. Många remissinstanser betonar dock vikten av att bibehålla den rekryteringsfrämjande effekt som utbildningen uppenbarligen haft.

Regeringen anser att den allmänna u-landsutbildningen bör behållas i rekryteringsfrämjande syfte och som medel att öka kännedomen om och intresset för förhållanden i u-länder. Utbildningen bör dock väsentligt förändras. Den ettåriga utbildningen bör ersättas av två enterminkurser. Härigenom ökas skolans utbildningskapacitet. Sedan beredskapsstyrkan för FN-tjänst inrättats har behovet av katastrofutbildning i den allmänna u-landskursen bortfallit. Språkundervisningen bör få en starkare inriktning på yrkesområden och, så långt möjligt, tilltänkta tjänstgöringsländer.

Kursuppläggnings- och rekryteringen av kursdeltagare bör vara inriktade på det svenska u-landssamarbetets behov. De länder som erhåller svenskt bistånd bör särskilt uppmärksammas. Det bör vara möjligt att anordna kurser speciellt inriktade på yrkesgrupper som särskilt efterfrågas.

Sandöskolans totala kapacitet är 140 elever. Hittills har ca 100 elever årligen genomgått ettårskursen. Av det totala antalet elevplatser bör ca 75 reserveras för allmän u-landsutbildning. Genom att två kurser anordnas årligen kan man på detta sätt ta emot 150 elever.

U-länderna efterfrågar yrkesutbildade biståndsarbetare. Genomgången yrkesutbildning – med en för u-landstjänstgöring lämplig inriktning – bör därför vara en förutsättning för antagning till kurserna.

I budgetpropositionen 1980/81: 100 (bil. 6) har föreslagits att medel anvisas till stöd för en ny svensk fredskår med enskilda organisationer som huvudmän. Under förutsättning att riksdagen bifaller detta förslag kommer fredskåren successivt att byggas upp i de enskilda organisationernas regi. Före utresa bör fredskårsdeltagarna genomgå 10–12 veckors utbildning, var till vid behov kommer särskild språkträning. Regeringen föreslår att även denna utbildning förläggs till Sandöskolan.

I syfte att mera effektivt utnyttja befintliga resurser föreslår regeringen att den språkutbildning som SIDA bedriver vid kursgården Lövudden i Västerås avvecklas, samtidigt som språkundervisningen vid Sandöskolan byggs ut så att man där skall kunna erbjuda motsvarande kurser. Det gäller såväl undervisning till gymnasienivå i engelska och portugisiska som utbildning i andra språk och mera fackinriktad undervisning. Det inledda samarbetet mellan Sandöskolan och statens skola för vuxna i Härnösand (SSVH) med hemstudier varvade med intensivinternat bör ytterligare utvidgas så att u-landsintresserad personal i ökande omfattning kan påbörja studier vid SSVH i avvaktan på rekrytering för u-landsuppdrag.

För att Sandöskolan i fortsättningen skall kunna ta över Lövuddens nuvarande uppgifter föreslår regeringen att ca tio av de nitton tjänsterna vid Lövudden överförs till nämnden för u-landsutbildning. Av dessa tio tjänster är åtta språklärartjänster och två administrativa tjänster. De båda sistnämnda tjänsterna bör genom avtal disponeras av SSVH. Därutöver bör ytterligare medel kunna överföras från SIDA:s anslagspost för rekrytering och utbildning av fältpersonal till nämnden för u-landsutbildning för rådgivning, marknadsföring, språktester etc. Genom denna sammanföring av resurserna förutser regeringen att vissa rationaliseringsvinster kan göras.

Riksdagen beslutade år 1970, med anledning av proposition 1970: 162 om bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. m. (SU 1970: 221, rskr 1970: 436), att värnpliktiga som har särskilda förutsättningar och fyller vissa krav skulle beredas tillfälle att inom ramen för värnplikten och den vapenfria tjänsten genomgå en särskild bistånds- och katastrofutbildning. Målet för denna utbildning var att skapa en reserv för rekrytering av

svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete samt för katastrofhjälp. Utbildningen skulle vidare utformas så att den kunde utgöra grund för krigsplacering inom totalförsvaret, främst civilförsvaret.

Denna utbildning har varit förlagd till Sandöskolan. Den reform av u-landsutbildningen som nu föreslås får vissa konsekvenser för värnplikts-tjänstgöringen. Regeringen föreslår därför följande förändringar.

Då den allmänna u-landsutbildningen nu föreslås avkortad till en termin och då katastrofutbildning inte kommer att ingå i kursen, är det inte längre möjligt att behålla den allmänna u-landskursen som ett alternativ till värnplikts-tjänstgöring. Däremot bör den allmänna u-landskursen kunna ingå som en del av utbildningen av vapenfria tjänstepliktiga. Regeringen förutsätter att totalt ca 30 vapenfria tjänstepliktiga kan beredas utrymme vid de två årliga kurserna vid Sandöskolan. Ett krav för antagning måste dock vara att de vapenfria tjänstepliktiga avslutat en yrkesutbildning, vars inriktning bedöms vara lämplig för u-landstjänstgöring. Därigenom ökar förutsättningarna att u-landsutbildningen kommer till användning i u-landstjänst.

Den lagstadgade tjänstgöringstiden för vapenfria tjänstepliktiga är minst 395 dagar och högst 420 dagar. I propositionen förordas att enterminkursen, som anordnas på Sandöskolan av nämnden för u-landsutbildning, under en försöksperiod av fem år får utgöra ett tjänstgöringsalternativ för vapenfria tjänstepliktiga. Antagningen av vapenfria tjänstepliktiga till enterminkursen bör administreras av arbetsmarknadsstyrelsens vapenfri-sektion i samråd med nämnden för u-landsutbildning. Den fortsatta grundutbildningen för dessa vapenfria anvisas av AMS vapenfri-sektion.

Den nu föreslagna u-landsutbildningen för vapenfria tjänstepliktiga skall efter en försöksperiod på fem år utvärderas.

Möjligheten att i enskilda fall tillgodoräkna u-landstjänstgöring som en del av den vapenfria tjänsten har funnits tidigare, men har inte lagreglerats. Regeringen föreslår nu att denna möjlighet skrivs in i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst.

Övriga föreslagna lagändringar betingas av att den allmänna u-landskursen vid Sandöskolan inte längre kommer att vara ett alternativ till värnplikt. Under förutsättning av riksdagens bifall till denna proposition avser chefen för försvarsdepartementet att föreslå regeringen att upphäva den nu gällande kungörelsen om bistånds- och katastrofutbildning (1971: 355), varför hänvisningar till denna kungörelse bör utgå ur de aktuella författningarna.

För den som antagits till bistånds- och katastrofutbildning före de föreslagna lagarnas ikraftträdande skall de äldre bestämmelserna gälla.

Som regeringen föreslagit tidigare bör alltså en nämnd för u-landsutbildning inrättas som ersättning för den nuvarande biståndsutbildnings-nämnden.

Regeringen kommer senare att, på grundval av riksdagens beslut, utfärda instruktion för nämnden för u-landsutbildning.

Nämnden för u-landsutbildning föreslås inleda sin verksamhet den 1 juli 1981. Den första allmänna enterminkursen beräknas starta i januari 1982. I samband därmed bör nedläggningen av Lövudden vara avslutad.

Under förutsättning att riksdagen godkänner denna proposition kommer regeringen senare att utse ledamöter och suppleanter i nämnden för u-landsutbildning. Nämnden föreslås bestå av representanter för SIDA, enskilda organisationer, näringsliv, utbildningsmyndigheter, fackliga organisationer samt en representant för AMS vapenfrisektion. Därtill kommer en personalrepresentant.

Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1980/81: 100, bil. 6) föreslagit att 12,5 milj. kr. anvisas under förslagsanslaget C 5. Biståndsutbildningsnämnden. Detta anslag bör överföras på den föreslagna nämnden för u-landsutbildning. I nämndens resurser ingår dessutom de tjänster och medel som nyss föreslagits skall överföras från SIDA. Med undantag för de allmänna u-landskurserna bör utbildningen vara avgiftsbelagd. Utbildningen av SIDA:s fältpersonal och deltagare i den nya fredskåren bör således finansieras via SIDA:s anslag för dessa ändamål.

Motion

I motion 1980/81: 2099 av Roland Sundgren och Olle Göransson (båda s) föreslås att riksdagen avslår förslaget i proposition 1980/81: 117 om en avveckling av SIDA:s språkundervisning vid kursgården Lövudden i Västerås.

Motionärerna framhåller bl. a. att det vid Lövudden under mer än en tioårig verksamhet byggts upp en utbildning som är direkt anpassad till SIDA:s behov. Skolpersonalens mångåriga erfarenhet och kunskap inom u-landsinriktad intensiv språkutbildning kommer inte längre att kunna utnyttjas om Lövudden läggs ned. Inte heller har personalen vid Lövudden möjlighet att flytta till Sandöskolan i Kramfors, dit språkundervisningen föreslås bli flyttad. Motionärerna pekar också på de regionalpolitiska problemen som andra nedskärningar i Västeråsregionen medför.

För den händelse riksdagen beslutar i enlighet med propositionen, förutsätter motionärerna att SIDA kompenserar KFUM/KFUK – som driver kursgården Lövudden – för de förluster organisationen gör på grund av den oförutsett snabba nedläggningen av språkundervisningen på Lövudden.

Utskottet

Utskottet delar regeringens uppfattning att en förändring av u-landsutbildningen är påkallad i avsikt att i högre grad än vad som nu är fallet anpassa den till u-ländernas behov av specialiserad personal. Detta bör inte minst kunna ske genom det i propositionen uppställda kravet på att yrkesutbildning skall vara en förutsättning för antagning till kurserna.

I motion 2099 föreslås att riksdagen avslår förslaget om en avveckling av SIDA:s språkundervisning vid Lövudden. Motionärerna hänvisar till den erfarenhet i språkundervisning som under åren byggts upp vid KFUM/KFUK:s kursgård Lövudden och till svårigheten att överföra personal från Västerås till Kramfors.

Utskottet instämmer för sin del i vad som i propositionen sägs om inriktning även av språkundervisningen på yrkesområden och tilltänkta tjänstgöringsländer. Om detta syfte skall kunna tillgodoses bör det emellertid vara en fördel om språkundervisningen förläggs till Sandöskolan. Även regionalpolitiska skäl talar till förmån för en sådan lösning. Härtill kommer att en del av den tilltänkta fredskårens utbildning avses bli förlagd till Sandöskolan.

Vid avvecklingen av språkundervisningen vid Lövudden kommer sedvanliga arbetsmarknadspolitiska regler att tillämpas, vilka bl. a. innebär att innehavare av de nuvarande tjänsterna vid Lövudden kommer att ges förtur vid tillsättandet av motsvarande tjänster vid Sandöskolan.

Av ovan anförda skäl får utskottet avstyrka motion 2099.

Förkortningen av utbildningstidens längd innebär att det inte längre blir möjligt att låta den allmänna u-landskursen vara alternativ till värnplikts-tjänstgöring. Däremot skall u-landskursen fortfarande kunna ingå som en del av utbildningen av vapenfria värnpliktiga.

Utskottet har i denna fråga inhämtat yttrande från försvarsutskottet, som har följande synpunkter på regeringens förslag. Försvarsutskottet vill understryka att vapenfria tjänstepliktiga som antagits till u-landsutbildning har skyldighet att undergå civilförsvarsutbildning. Vidare föreslår försvarsutskottet att en ändring görs i den av regeringen föreslagna lagen om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst när det gäller lagens ikraftträdande. Möjligheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att avräkna u-landstjänstgöring mot utbildningstid enligt vapenfrilagen bör enligt försvarsutskottet – när den nu lagregleras – gälla även de tjänstepliktiga som antagits till utbildning före lagändringens ikraftträdande. Försvarsutskottet föreslår därför att bestämmelsen om ikraftträdande ändras jämfört med regeringens förslag på det sätt som framgår av försvarsutskottets yttrande.

I övrigt har försvarsutskottet inte något att erinra mot regeringens förslag i proposition 1980/81: 117.

Utskottet instämmer i de av försvarsutskottet framförda synpunkterna och tillstyrker den av försvarsutskottet föreslagna ändringen i förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst.

I propositionen föreslås slutligen att den nuvarande biståndsutbildningsnämnden (BUN) ersätts av en nämnd för u-landsutbildning, som skall ha i propositionen angivna uppgifter.

Nämnden föreslås inleda sin verksamhet den 1 juli 1981 och den första allmänna enterminkursen vid Sandöskolan beräknas starta i januari 1982.

Det i årets budgetproposition föreslagna anslaget C 5. Biståndsutbildningsnämnden (prop. 1980/81: 100, bil. 6; UU 1980/81: 20) bör överföras på den föreslagna nämnden för u-landsutbildning. Utskottet har inget att erinra häremot och tillstyrker propositionen med den ändring som föreslås av försvarsutskottet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar det genom proposition 1980/81: 117 framlagda förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),
2. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller *äldre bestämmelser*.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller 2 § i *den äldre lydelsen*.

3. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i familjebidraglagen (1978: 520),
4. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd,
5. att riksdagen med avslag på motion 1980/81: 2099 godkänner de riktlinjer för den framtida u-landsutbildningen som förordats i det föregående,
6. att riksdagen med godkännande av den av regeringen förordade omorganisationen överför av riksdagen tidigare anvisat förslagsanslag på 12 500 000 kr. till Biståndsutbildningsnämnden (BUN) (UU 1980/81: 20 punkt 7, rskr 1980/81: 268) till *Nämnden för u-landsutbildning*,
7. att riksdagen bemyndigar regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder som i övrigt behövs för att omorganisationen av u-landsutbildningen skall kunna genomföras.

Stockholm den 21 april 1981

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m). Gertrud Sigurdson (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Björn Molin (fp), Olle Göransson (s), Mats Hellström (s), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Carl Lidbom (s), Linnea Hörlén (fp), Axel Andersson (s), Paul Grabö (c) och Sten Sture Paterson (m).

1 Förslag till

Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrivs att 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 27 §

1.² De värnpliktigas utbildningstid.

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, fackövningar, särskilda fackövningar och mobiliseringsövningar.

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid armén, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 220 och högst 245 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 325 och högst 360 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 395 och högst 450 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid flottan, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G minst 285 och högst 310 dagar,
2. menig kategori F minst 325 och högst 350 dagar,
3. menig kategori E minst 415 och högst 440 dagar,
4. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar,
5. plutonsbefäl minst 415 och högst 440 dagar eller, om den värnpliktige har avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen, minst 325 och högst 350 dagar,
6. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid kustartilleriet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
3. plutonsbefäl minst 380 och högst 405 dagar eller, i stabstjänstbefattning, minst 320 och högst 345 dagar,
4. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid flygvapnet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar.

¹ Lagen omtryckt 1969: 378.

² Senaste lydelse 1980: 349.

2. menig kategori E minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar eller, i särskild befattning i underhålls- eller underrättelsetjänst, minst 260 och högst 300 dagar,
4. plutonsbefäl minst 335 och högst 360 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till civilmilitär befattning, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. apotekare minst 200 och högst 225 dagar,
2. läkare minst 200 och högst 225 dagar,
3. läkarassistent minst 230 och högst 255 dagar,
4. personalvårdsassistent minst 320 och högst 345 dagar,
5. tekniker vid armén och kustartilleriet minst 320 och högst 345 dagar,
6. systemtekniker vid flygvapnet minst 340 och högst 365 dagar,
7. meteorolog minst 340 och högst 365 dagar.

Värnpliktig, som uttagits till handräckningstjänst, skall fullgöra grundutbildning som omfattar vid

1. armén minst 220 och högst 245 dagar,
2. flottan minst 285 och högst 310 dagar,
3. kustartilleriet minst 220 och högst 245 dagar,
4. flygvapnet minst 310 och högst 335 dagar.

B. Värnpliktig skall fullgöra högst fem krigsförbandsövningar.

Krigsförbandsövning skall vid armén och marinen omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 21 eller, i befattning för menig på stamstridsfartyg vid flottan eller i särskilt kvalificerad befattning för menig, högst 25 dagar,
2. gruppbefäl högst 25 eller, i befattning för gruppbefäl på stamstridsfartyg vid flottan, högst 32 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 32 dagar.

Krigsförbandsövning skall vid flygvapnet omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 15 dagar,
2. gruppbefäl högst 15 eller, i särskilt kvalificerad befattning för gruppbefäl, högst 22 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 22 dagar.

För värnpliktig vid flottan i befattning för menig på sådant hjälpfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas att omfatta högst 25 dagar. För värnpliktig vid flottan i befattning som menig radiosignalist eller, på stamstridsfartyg, i annan kvalificerad befattning, liksom för värnpliktig i befattning för menig på sådant stamstridsfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst 32 dagar.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan tiden för krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst två dagar utöver den tid den värnpliktige eljest skall tjänstgöra.

Tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en fackövning. En krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan får uppdelas i högst fyra delövningar.

C. Värnpliktig i befattning för plutons- eller kompanibefäl samt värnpliktig i särskilt kvalificerad befattning för menig eller gruppbefäl kan åläggas att fullgöra högst fem särskilda övningar.

Särskild övning skall omfatta högst elva dagar vid armén och marinen samt högst fyra dagar vid flygvapnet.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av försvarsmaktens förband, kan åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Tiden för särskild övning får tagas i anspråk för särskild fackövning. Vid flygvapnet får särskild övning uppdelas i två delövningar, om den värnpliktige medger det.

D. Värnpliktig som uttagits för utbildning enligt 6 § kan efter egen ansökan antagas för bistånds- och katastrofutbildning. Den som antagits för sådan utbildning skall fullgöra grundutbildning under minst 335 och högst 360 dagar samt repetitionsutbildning under minst 90 och högst 160 dagar. Repetitionsutbildningen kan fördelas i omgångar över hela värnpliktstiden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst dels att 2 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 7 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra tjänst i verksamhet, som är betydelsefull för samhället under beredskap och krig. Tjänstgöringen skall ske hos statlig, kommunal eller landstingskommunal myndighet eller hos förening eller stiftelse som regeringen bestämmer.

Den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning får fullgöra vapenfri tjänst i sådan utbildning.

¹ Senaste lydelse 1978: 524.

7 a §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får medge att vapenfri tjänstepliktig, som har tjänstgjort i biståndsarbete utomlands, skall tillgodoräkna den tjänstgöringen som fullgjord del av grundutbildning enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

3 Förslag till

Lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520)

Härigenom föreskrivs att 3 § familjebidragslagen (1978:520) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Med tjänstepliktig avses den som har inkallats för att

1. enligt värnpliktslagen (1941: 967), lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst *eller särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning* fullgöra grundutbildning eller repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildningen.

1. enligt värnpliktslagen (1941: 967) *eller* lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst fullgöra grundutbildning eller repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildningen.

2. fullgöra sådan föreskriven utbildning till befattning för kompanibefäl eller motsvarande utbildning som icke fullgörs enligt värnpliktslagen.

3. tjänstgöra vid hemvärnet eller frivilligt utbilda sig för eller tjänstgöra i befattning inom totalförsvaret, om utbildningen eller tjänstgöringen skall pågå minst fem dagar i följd och icke ger rätt till dagpenning som motsvarar vad värnpliktig erhåller under repetitionsutbildning eller rätt till lön enligt de grunder som gäller för anställd personal.

Vid tillämpning av bestämmelserna om näringsbidrag avses med tjänstepliktig även den som har inkallats för att fullgöra tjänstgöring enligt civilförsvarslagen (1960: 74) och den som har inkallats till annan utbildning *eller* tjänstgöring enligt värnpliktslagen, lagen om vapenfri tjänst *eller särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning* än som anges i första stycket.

Vid tillämpning av bestämmelserna om näringsbidrag avses med tjänstepliktig även den som har inkallats för att fullgöra tjänstgöring enligt civilförsvarslagen (1960: 74) och den som har inkallats till annan utbildning *eller* tjänstgöring enligt värnpliktslagen *eller* lagen om vapenfri tjänst än som anges i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941: 967), lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960: 74), 9 a § krigssjukvårdslagen (1953: 688) eller särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning,

2. den som deltagit i räddningstjänst eller övning med brandstyrka enligt brandlagen (1974: 80), skyddsarbete enligt lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. eller flygräddningstjänst enligt luftfartslagen (1957: 297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, ungdomsvårdsskola, allmän eller statsunderstödd enskild vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller arbetsanstalt samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polis-arrest.

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagit i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall än som avses i första stycket deltagit i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada för människor eller egendom eller i miljön.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941: 967), lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960: 74) eller 9 a § krigssjukvårdslagen (1953: 688).

Försvarsutskottets yttrande

1980/81: 6 y

angående värnpliktsfrågor i proposition 1980/81: 117 om utbildning för uppdrag i u-land m. m.

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslöt den 31 mars 1981 att bereda försvarsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1980/81: 117 om utbildning för uppdrag i u-land m. m.

Utskottet

I propositionen föreslås att den nuvarande ettåriga biståndsutbildningen vid Sandöskolan ersätts av två enterminkurser. Med den allmänna biståndsutbildningen avkortad till en termin är det inte möjligt att för värnpliktiga behålla denna utbildning som ett alternativ till militär grundutbildning. För värnpliktiga som har beviljats vapenfri tjänst (vapenfria tjänstepliktiga) förordar föredragande statsrådet att enterminkursen under en försöksperiod av fem år får ingå som en del av deras utbildning. Försvarsutskottet har inte något att invända mot dessa förslag.

Den lagstadgade tjänstgöringstiden för vapenfria tjänstepliktiga är minst 395 dagar och högst 420 dagar. Tjänstgöringen utgörs av grundutbildning och repetitionsutbildning. Huvudalternativet för den vapenfria tjänsten är utbildning och tjänstgöring inom civilförsvaret (prop. 1977/78: 159, FöU 1977/78: 28 s. 19, rskr 1977/78: 371). Vapenfria som har antagits till den allmänna u-landskursen är, som uttalas i propositionen, skyldiga att genomgå bl. a. 4–6 veckors civilförsvarsutbildning. Försvarsutskottet vill understryka detta. Härigenom möjliggörs krigsplacering och framtida repetitionsutbildning inom civilförsvaret.

Utöver den allmänna u-landskursen och nämnda civilförsvarsutbildning har den vapenfrie att fullgöra ytterligare grundutbildning i verksamhet som är betydelsefull för samhället under beredskap och i krig. Enligt propositionen bör anställning i u-land som fredskårsdeltagare, volontär eller i därmed jämförbar tjänst få tillgodoräknas som del av den vapenfria grundutbildningen. Som huvudregel för tillgodoräknande avses gälla att u-landstjänstgöringen skall ha omfattat två år.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen avslagit motionsförslag att biståndsarbete utomlands skall öppnas som tjänstgöringsalternativ för va-

penfria tjänstepliktiga (jfr FöU 1974: 7, FöU 1975/76: 23 och FöU 1977/78: 28 s. 20). Försvarsutskottet har därvid påmint om att det finns viss möjlighet att i det enskilda fallet tillgodoräkna fältarbete utomlands som del av bistånds- och katastrofutbildning. Denna möjlighet är inte reglerad i lag. Utskottet har inte något att invända mot att den i propositionen angivna möjligheten, som förutsätter prövning av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, skrivs in i lagen om vapenfri tjänst. Därvid bör emellertid ikraftträdandet utan inskränkning ske vid viss tidpunkt. Bestämmelserna om ikraftträdande av den föreslagna lagen om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst (prop. s. 4–5) bör därför enligt försvarsutskottets mening ges följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. För den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före lagens ikraftträdande gäller 2 § i den äldre lydelsen.

Försvarsutskottet har i övrigt inte något att erinra mot vad som anförs om värnpliktsfrågor i proposition 1980/81: 117.

Stockholm den 7 april 1981

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Eric Holmqvist (s), Gudrun Sundström (s), Gunnar Oskarson (m), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp), Axel Andersson (s), Ulla-Britta Larsson (c), Margit Jonsson (fp) och Ture Ångqvist (s).

